Економічні науки

УДК 33.012.42:665.6

Григор'єва Анастасія Олександрівна
студент
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
Григорьева Анастасия Александровна
студент
Киевский кооперативный институт бизнеса и права
Grigorieva A.A.
Student
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

РОЗВИТОК РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ
РАЗВИТИЕ РЫНКА НЕФТЕПРОДУКТОВ В УКРАИНЕ
THE DEVELOPMENT OF THE OIL MARKET IN UKRAINE

Анотація: В статті наведено результати дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку ринку нафтопродуктів України. Проаналізована динаміка споживання та виробництва нафтопродуктів в Україні. Досліджено баланс ринку основних видів нафтопродуктів. Розглянуто механізми та фактори ціноутворення на нафту та, відповідно, нафтопродуктів в Україні.

Ключові слова: нафта, нафтопродукти, ринок, споживання, виробництво, попит, ціноутворення, тенденції, динаміка.

Аннотация: В статье приведены результаты исследования современного состояния и тенденций развития рынка Украины. Проанализирована динамика потребления и производства нефтепродуктов в Украине. Исследованы баланс рынка основных видов нефтепродуктов.

Рассмотрены механизмы и факторы ценообразования на нефть и, соответственно, нефтепродуктов в Украине.

Ключевые слова: нефть, нефтепродукты, рынок, потребление, производство, спрос, ценообразование, тенденции, динамика.

Summary: In the article the results of a study of the current state and trends of the oil market Ukraine. The dynamics of consumption and production of oil products in Ukraine. Researched the market balance key oil. The mechanisms and factors of pricing for oil and consequently petroleum products in Ukraine.

Key words: oil, oil products market, consumption, production, demand, pricing trends, dynamics.

Забезпечення енергетичної безпеки України залежить від ефективного управління паливно-енергетичним комплексом. На сьогодні пріоритетним напрямом вдосконалення державної політики є забезпечення перспективного розвитку ринку нафтопродуктів і диверсифікації шляхів його постачання.

Ринок нафтопродуктів має значну роль у розвитку національної економіки України. Ціна на продукцію нафтопереробної галузі є складовою загального рівня цін у країні, обумовлюючи конкурентоспроможність та, як наслідок, економічний ріст національної економіки. Виникаюча звідси необхідність у підвищенні результативності державного регулювання ринку нафтопродуктів України, впровадженні ефективних форм та методів забезпечення виробництва та реалізації продуктів нафтопереробки актуалізують потребу докладного дослідження проблем та перспектив розвитку як самого ринку нафтопродуктів, так і підсистем, що обумовлюють його функціонування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблемами розвитку ринку нафтопродуктів присвячено праці В. Бурлаки, Г. Бурлаки, І. Веременко, Л. Гальперіної, А. Дронової, М. Ковалка, В. Омельченка, Г. Рябцева, С. Денисюка, В. Точиліна, А. Шидловського та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Віддаючи належне внеску науковців у теорію та практику державного регулювання ринку нафтопродуктів, недостатньо розвинутим є визначення проблем та перспектив його розвитку в умовах прагнення до забезпечення енергетичної безпеки України.

Основною *метою написання статті* є дослідження основних тенденцій ринку нафтопродуктів в Україні та перспектив його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Слід зауважити, що ринок нафти та нафтопродуктів можна розглядати як місце здійснення купівлі-продажу нафти та нафтопродуктів і можна виокремити ринки:

1) за напрямком товарних потоків: внутрішній, зовнішній;

2) за регіональною приналежністю центрів торгівлі нафтою та нафтопродуктами: південно-азійський, близькосхідний, російський, європейський, латиноамериканський, північноамериканський т. ін..;

3) за обсягами попиту та пропозиції: світовий, міжрегіональний, регіональний, національний.

З іншого боку, ринок нафти та нафтопродуктів як економічну категорію можна розглядати як сукупність економічних відносин між суб'єктами (нафтовидобувачами, нафтоперевізниками, нафтопереробниками, нафтотрейдерами та споживачами) господарчої діяльності, що спрямовані на реалізацію їх економічних інтересів.

Відповідно, сферами такого ринку є сфери перероблення, транспортування, зберігання і використання моторного бензину, дизельного палива та їхніх замінників. Слід виділити декілька груп суб'єктів даного ринку, взаємодіючих і конкуруючих в процесі реалізації продукції нафтопереробного комплексу:

виробники нафтопродуктів: приватні компанії, що володіють нафтопереробними активами (контролюють їх); підприємства з державною часткою власності, що володіють нафтовидобувними та/чи нафтопереробними активами; власники нафтопереробних заводів малої потужності (міні-НПЗ);

учасники гуртового сегменту ринку нафтопродуктів, що не володіють нафтовидобувними та/чи нафтопереробними активами й мережами автозаправних станцій (далі – АЗС);

власники АЗС, які володіють нафтопереробними активами чи контролюють їх: мережі підприємств із державною часткою власності; мережі приватних компаній;

власники АЗС, які не володіють нафтопереробними активами: приватні компанії, що розвивають загальнонаціональні мережі АЗС; приватні компанії, що управляють мережами АЗС в одному-трьох регіонах України; приватні компанії та підприємці, що володіють однією чи декількома АЗС;

споживачі нафтопродуктів: суб'єкти господарювання, що провадять свою діяльність на автомобільному ринку та ринку автомобільних перевезень; сільськогосподарські товаровиробники; приватні власники транспортних засобів [1].

Основною умовою ефективного розвитку ринку нафтопродуктів є створення сприятливих умов для здійснення результативної діяльності його учасників, тобто необхідним є формування середовища «здорової» конкуренції.

Ринок нафти та нафтопродуктів має низку специфічних рис, що відрізняють його не лише від товарних, але й від сировинних ринків. Більшість сучасних ринків є ринками споживачів, що спонукає продавців збільшувати свої прибутки за рахунок підвищення якості або зменшення ціни продукту, тобто стимулює відтворення господарських відносин. Ринок нафти у цьому контексті сприяє розвитку спекулятивних операцій, оскільки через жорстку урегульованість, що формується продавцями, він не може бути в сучасних умовах ринком споживача.

Іншим наслідком змови продавців на ринках нафти та нафтопродуктів є відсутність або суттєве послаблення конкуренції, яка є однією з основних ознак сучасних товарних та сировинних ринків. Головні продавці нафти намагаються формувати дефіцитний ринок, а отже, покупці конкурують між собою за ресурс, що призводить до нових кон'юнктурних коливань та нестабільності. Отже, на відміну від інших ринків, ринок нафти та нафтопродуктів не є конкурентним, а світовий ринок нафти визначається як олігополістичний [2, С.14-15].

З точки зору об'єктів торгівлі на ринку нафти та нафтопродуктів можна виділити наступні його види, на підставі вивчення існуючих положень [3]:

1. Ринки сирої (товарної) нафти;
2. Ринки нафтових палив: бензини, дизельне паливо, реактивне паливо, паливо моторне, паливо пічне побутове.
3. Ринки продуктів нафтопереробки: олія, мастила, присадки, бітум, мазут топковий і флотський, гас освітлювальний, інші нафтопродукти.
4. Ринки продуктів нафтохімії: розчинники нафтові, парафін, стеарин, смоли, олива, інше.

За даними Міністерства енергетики та вугільної промисловості, у 2015р. обсяг видобутку нафти і газового конденсату в Україні склав 2

461,7 тис. т (на 9,9% менше, ніж у 2014р.), у т.ч. нафти – 1 805,6 тис. т (на 10,9% менше).

Видобуток нафти і газового конденсату підприємствами НАК "Нафтогаз України" склав 2 181,8 тис. т (на 9,9% менше), у т.ч. нафти – 1 695,1 тис. т (на 10% менше). Зокрема, ПАТ "Укрнафта" видобуло 1 670,2 тис. т нафти і газового конденсату (на 11,5% менше), у т.ч. 1 577,1 тис. т нафти (на 10,5% менше), ПАТ "Укргазвидобування" – 511,7 тис. т нафти і газового конденсату (на 4% менше), у т.ч. 118 тис. т нафти (на 3% менше). Інші, працюючі в Україні, нафтогазовидобувні компанії видобули 279,8 тис. т нафти і газового конденсату (на 9,7% менше), у т.ч. 110,5 тис. т нафти (на 22,4% менше) [4].

За даними Державної служби статистики України, у 2015р. роздрібний продаж бензину на АЗС України (без урахування окупованого Криму) скоротився на 26%, порівняно з 2014р. – до 1,800 млн. т. Реалізація дизельного палива на вітчизняних АЗС знизилася на 25% – до 1,780 млн. т.

Крім того, у 2015р., порівняно з 2014р., скоротилося промислове споживання бензинів на 17% – до 542 тис. т, а дизельного палива – на 7% – до 3,220 млн. т.

Загалом споживання бензину в Україні (без урахування АР Крим) у 2015р. скоротилося на 24% – до 2,340 млн. т, а дизельного палива – на 13% – до 4,560 млн. т. [4].

Сумарне ж споживання палива у 2015р. становило 6,900 млн. т, що на 1,450 млн. т, або на 17% менше, ніж у 2014р. Зазначимо, що у 2015р. баланс українського ринку світлих нафтопродуктів (без урахування АР Крим) склав 7,44 млн. т, що на 375 тис. т, або на 5% нижче показників 2014р.

Через неможливість виробляти необхідну кількість якісних нафтопродуктів, понад 80% становить їх імпорт, на що спрямовується

значна частка валюти і в перспективі відбивається на підвищенні роздрібних цін.

Сьогодні близько 45% вартості українського бензину для споживачів становлять податки та акциз, інші 55% – закупівельна вартість нафтопродуктів, логістика та націнка власників мереж АЗС. Нафтотрейдери у нинішню ціну бензину та дизельного палива на заправках закладають усі наявні ризики – економічні, політичні, валютні та фінансові [4].

Згідно з новим законопроектом, з 1 квітня 2017 ставка акцизу на бензини повинна збільшитися з 171 євро за 1000 літрів до 213,5 євро. Мова йде про законопроект № 5132, який передбачає перенесення акцизу з роздрібної реалізації нафтопродуктів в основну ставку акцизного збору з нафтопродуктів. Акциз на дизельне паливо пропонується змінювати за більш складною схемою. З першого січня буде встановлена єдина ставка акцизу в 125 євро за 1000 літрів (такий податок був передбачений для ДП класу Євро-3). Дизельне паливо більш високого класу обкладається акцизом за ставкою у розмірі 95 євро за 1000 літрів, – яка в рамках запропонованого збільшиться до 125 євро.

Другий етап підвищення акцизу на ДП (з 125 до 139,5 євро за 1000 літрів), також заплановано на 1 квітня 2017 року. Раніше повідомлялося, що обсяг безподаткової торгівлі скрапленим газом у Києві за підсумками першого півріччя 2016 року досяг 70% ринку. Експерти вважають, що причиною збитків є зростаюча мережа нелегальних автомобільних газозаправних пунктів, кількість яких, за оцінками експертів та міської влади, може досягати 300 одиниць, що значно перевищує кількість легальних об'єктів газопостачання.

Загалом, в Україні на ринку нафтопродуктів склалася кризова ситуація, коли незважаючи на достатні потужності нафтопереробних

заводів, маючи кваліфіковані кадри, загрузка нафтопереробних заводів катастрофічно упала.

До цього призвели такі фактори:

1. Морально застаріла технічна база та давно зношені основні фонди. Після приватизації НПЗ, хоча й відповідні вимоги передбачались умовами конкурсу, реконструкції основних фондів шляхом інвестування в їх розвиток не здійснювалось. Потужності заводів використовувались, але у модернізацію основних фондів і технічне переоснащення кошти не вкладались. На сьогодні плани щодо переведення українських НПЗ на виробництво продукції згідно європейських стандартів (Євро-4, Євро-5) не реалізовано.

2. Несприятлива цінова кон'юнктура на вітчизняному ринку нафтопродуктів. Традиційно, як тільки змінюється курс гривні – зростають ціни на пальне. Девальвація національної грошової одиниці призвела до того, що низька глибина переробки і висока собівартість продукції знизили загрузку НПЗ додатково майже на10 % за один рік.

3. Монополізація ринку до якої призвела непрозора енергетична політика. Зосередження більшої частини ринку в одних руках не сприяє здоровій конкуренції, яка повинна мати місце на ринку. Внаслідок цього, на українському ринку спостерігається тенденція росту цін на паливно-мастильні матеріали та зростання незадоволення споживачів.

Фактично, на даний час для України вкрай постає нагальне питання перегляду державної політики у цій сфері, з метою проведення модернізації основних фондів та технічного переоснащення НПЗ, збільшення власного видобутку нафти, а також диверсифікації постачання нафти та нафтопродуктів на ринок України.

Першочерговими завданнями для держави являється:

1. Збільшення видобутку власної нафти.

2. Диверсифікація джерел та шляхів постачання нафти.
3. Реконструкція та збільшення завантаженості НПЗ.
4. Формування ефективного ринку нафтопродуктів.
5. Запровадження системи формування стратегічних запасів нафтопродуктів.

Щоб створити умови для ефективного функціонування та розвитку ринку нафтопродуктів в Україні, необхідно розробити програму реконструкції та модернізації нафтопереробної галузі й що найперше, запровадити в Україні екологічні норми Євро, а також поступово до 2020 р., довести якість моторних палив, що виробляються до екологічних норм Євро-5.

При цьому, необхідно на нормативно правовому рівні зафіксувати основні принципи та пріоритети політики на ринку нафтопродуктів:

- ліквідувати необґрунтовані форми державної підтримки нафтопереробних заводів, а також утримуватися від надання податкових пільг;
- удосконалити державну систему контролю якості нафтопродуктів (посилення стандартів якості моторного палива та контролю за їх дотриманням роздрібною мережею);
- визначити повноваження та межі компетенції контролюючого органу та розробити механізм періодичності проведення перевірок чи здійснення інших контрольних заходів та їх фінансування.

Державне регулювання ринку нафтопродуктів полягає у діяльності держави щодо створення правових і економічних передумов, необхідних для ефективного функціонування ринкового механізму згідно з державними цілями й пріоритетами національної енергетичної безпеки та соціальними програмами розвитку. Тобто державне регулювання має

виступати підтримкою ринкового саморегульованого механізму, робити його більш результативним, забезпечуючи отримання суб'єктами підприємництва нафтопереробного бізнесу відповідних доходів та стимулюючи їх зацікавленість у зростанні вітчизняного виробництва нафтопродуктів.

Ринок нафтопродуктів у масштабах України демонополізований і конкурентний. Вертикально інтегровані іноземні компанії, що придбали пакети акцій нафтопереробних заводів, закріпили позиції на ринку нафтопродуктів України шляхом створення розгалуженої роздрібної мережі з продажу нафтопродуктів. У результаті найпотужніші і не пов'язані між собою відносинами контролю нафтові компанії ТНК-ВР, ПАТ «Концерн Галнафтогаз» "Лукойл", "Татнафта" та інші вільно конкурують між собою.

Державне регулювання діяльності в нафтогазовій галузі здійснюється шляхом встановлення загальних правил здійснення цієї діяльності суб'єктами підприємницької діяльності, надання ліцензій на здійснення окремих видів діяльності, спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами та формування тарифної політики та іншими засобами, що визначаються законами.

Основними завданнями державного регулювання нафтогазової галузі є:

сприяння конкуренції у нафтогазовому комплексі;

забезпечення проведення цінової та тарифної політики в нафтогазовому комплексі;

захист прав усіх суб'єктів відносин, що виникають у зв'язку з геологічним вивченням нафтогазоносності надр, розробкою родовищ нафти і газу, переробкою нафти і газу, зберіганням, транспортуванням та реалізацією нафти, газу та продуктів їх переробки, споживачів нафти і газу та працівників галузі [5].

Цільовий стан державної політики розвитку ринку нафтопродуктів на 2020 рік буде таким:

діє система стратегічного планування сталого розвитку ринку нафтопродуктів України на основі його математичної моделі;

діє система підтримки прийняття владних рішень на ринку нафтопродуктів України;

щорічно публікуються єдиний, регіональні і прогнозні баланси нафтопродуктів.

Із метою досягнення наведеного цільового стану визначено такі механізми державної політики:

1. Створення умов для сталого розвитку ринку нафтопродуктів.

1.1. Визначення й правове закріплення пріоритетів розвитку галузі:

а) розроблення й приведення у відповідність до програм соціально-економічного розвитку єдиного й регіональних балансів нафтопродуктів;

б) розроблення системи стратегічного планування сталого розвитку ринку нафтопродуктів України на основі його математичної моделі;

в) розроблення й затвердження Стратегії реконструкції та модернізації нафтопереробної галузі й впровадження в Україні екологічних норм Євро, передбачивши взаємоузгоджене за часом і ресурсами будівництво потужностей вторинного перероблення нафти для поступового доведення якості всіх випущених нафтопродуктів до екологічних норм Євро-5 і 6;

г) розроблення постійно діючої системи підтримки прийняття рішень стосовно політики розвитку ринку нафтопродуктів України, підсистемою якої має стати система оперативного моніторингу й планування розвитку ринку.

1.2. Формування інструментів, здатних ефективно впливати та узгоджувати інтереси учасників ринку нафтопродуктів, стимулюючи розвиток ринкових процесів у бажаному для суспільства напрямі;

удосконалення правового простору, встановлення єдиних, зрозумілих, прозорих, стабільних правил діяльності учасників ринку нафтопродуктів:

а) удосконалення фіскальних і цінових інструментів, зокрема:

– запровадження диференційованої ставки акцизного податку на бензини моторні залежно від їхньої якості (масової частки сірки, ароматичних вуглеводнів та оксигенатів);

– спрямування 10 % від загальної суми річних надходжень бюджетних надходжень від акцизного податку на нафтопродукти на фінансування автодорожнього комплексу країни й не менше 0,3 % – на фінансування лабораторних перевірок якості нафтопродуктів;

– запровадження дисконтної регресивної поправки на якість, яку мають сплачувати виробники й продавці нафтопродуктів, якщо характеристики пропонованого ними палива не відповідають нормам Євро-4 і 5;

– запровадження єдиного механізму встановлення тарифів на послуги підприємств залізничного транспорту, який базується на ринкових принципах і вимогах СОТ;

б) забезпечення мотивованої участі існуючих нафто- й газопереробних підприємств у їх реконструкції та модернізації, зокрема:

- звільнення на три роки від сплати митних зборів устаткування, машин, механізмів, які ввозяться на митну територію Україну для реконструкції, модернізації та будівництва нових об'єктів нафтопереробної галузі України;
- установлення на три роки нульової ставки податку на додану вартість на операції з ввезення на митну територію Україну згаданих товарів;
- тимчасово на період проведення реконструкції та модернізації виробництва, але не більше, ніж на два роки, звільнення нафтопереробних підприємств від сплати податку на землю;

– виключення з переліку оподатковуваних податком на додану вартість операцій передачу основних фондів як внесок до статутних фондів нафтопереробних підприємств з метою їх реконструкції, модернізації виробництва для формування цілісних майнових комплексів;

в) забезпечення прогнозованості, ефективності й прозорості ринку, зокрема:

– створення електронної торговельної системи продажу нафтопродуктів, обладнання, консалтингових, технічних і посередницьких послуг;
– уведення заборони на надання субсидій (пільг) окремим підприємствам, постачальникам нафти й нафтопродуктів, споживачам;
– гармонізація з європейськими й затвердження нової редакції Правил роздрібної торгівлі нафтопродуктами, зокрема поширивши її на операції зі скрапленим нафтовим і стисненим природним (компримованим) газом, сумішевим і біологічним паливом.

2. Усунення негативних наслідків функціонування ринку.

2.1. Забезпечення ефективного функціонування підприємств із державною часткою власності.

З цією метою:

– переглянути порядок встановлення цін і тарифів на нафту й нафтопродукти, які мають компенсувати затрати на їхнє виробництво, транспортування та постачання, забезпечувати ефективну роботу й сталий розвиток підприємств із державною часткою власності, стимулювати залучення інвестицій та впровадження енергозберігаючих технологій;

– зменшити податкове навантаження на підприємства, що будуть утворені після реформування Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України», інші підприємства з державною часткою власності до 11...12 % від їх обігу;
– посилити платіжну дисципліну в розрахунках за спожиті нафту й нафтопродукти, для чого ввести персональну відповідальність керівників підприємств із державною часткою власності за своєчасне й повне проведення розрахунків;
– перевірити стан виконання власниками акцій Кременчуцького, Дрогобицького й Надвірненського нафтопереробних заводів умов договорів купівлі-продажу, укладених під час приватизації, зокрема щодо проведення реконструкції та модернізації цих підприємств; розробити й подати пропозиції з забезпечення ефективного управління пакетами акцій, що належать державі в статутних фондах цих нафтопереробних заводів; у разі порушення передбачити комплекс штрафних санкцій.

2.2. Забезпечення справедливого розподілу доходів.

Для цього, зокрема, необхідно:

– підвищити відповідальність юридичних, посадових осіб та громадян за випуск (особливо нелегальний) й реалізацію нафтопродуктів, що не відповідають державним стандартам. Класифікувати ці діяння як злочини у сфері економічної діяльності, оскільки залучення в сферу легального підприємництва неякісної продукції, що виробляється та/чи реалізується як така, що відповідає встановленим вимогам, є порушенням прав споживачів і призводить до необґрунтованого збагачення одних суб'єктів господарювання порівняно з іншими, які виробляють та/чи реалізують якісний товар;

– внести зміни до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», виключивши з нього пункт 4 статті 5, що передбачає письмове повідомлення суб'єкта господарювання про проведення планового заходу з державного нагляду (контролю) не пізніше, ніж за десять днів до дня його здійснення;
– запропонувати нафто- й газопереробним підприємствам запровадити технологію маркування нафтопродуктів, що дозволяє контролювати якість палива від НПЗ до АЗС, встановлювати винного в її зниженні й визначати, наскільки постраждав оригінальний продукт.

2.3. Забезпечення екологічної рівноваги, збереження довкілля:

а) зменшення техногенного навантаження на довкілля у процесі видобутку, транспортування, розподілу, перероблення нафти; транспортування, зберігання, реалізації й використання нафтопродуктів.

З цією метою:

– розробити стратегію управління відходами як ресурсами, що повинна мати чотири головних цілі: зменшення забруднення; упровадження нових стандартів екологічної безпеки; досягнення співробітництва між регіонами; економічне зростання через визнання відходів як ресурсів;
– узгодити розмір чинних тарифів на збирання, вивезення та знешкодження відходів паливної галузі з фактичними затратами на ці операції;
– установити штрафи для посадових осіб за невиконання правил і норм екологічної безпеки у процесі виробництва, зберігання, транспортування, використання сумішевого й біологічного палива у розмірі 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

б) приведення у відповідність вимог до палива і норм граничних викидів шкідливих речовин з відпрацьованими газами автомобілів;

в) встановлення гармонізованих з європейськими норм безпеки моторного палива;

г) заміщення до 2030 року 15 % споживаних нафтопродуктів скрапленим газом;

д) підтримання сталого розвитку біопаливної галузі.

2.4. Посилення державного нагляду й контролю:

а) посилення системи технічного нагляду й контролю дотримання інвестиційних, інших зобов'язань власниками підприємств, інвесторами й ліцензіатами;

б) розроблення нормативної бази, що дозволяє відновити державну систему контролю якості нафтопродуктів на всіх етапах від їхнього виробництва до реалізації споживачеві;

в) посилення контролю над виробництвом і реалізацією сумішевих нафтопродуктів та рідкого біологічного палива;

г) посилення контролю над податковою дисципліною у процесі виробництва нафтопродуктів.

2.5. Покращання конкурентного середовища, підтримка та захист добросовісної конкуренції, запобігання проявам монополізму на ринку нафтопродуктів:

а) координування дій державних інституцій та учасників ринку нафти й нафтопродуктів для покращання конкурентного середовища;

б) удосконалення принципів захисту економічної конкуренції, зокрема:

– встановлення кримінальної відповідальності за недопущення, усунення чи обмеження конкуренції шляхом узгоджених дій (картельної змови), неодноразове (більше трьох разів протягом трьох років) зловживання монопольним становищем, а також за

викривлення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів, скоєне з корисливих мотивів;

– збільшення до 400 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян розміру штрафів за перешкоджання посадовим особам Антимонопольного комітету України у проведенні перевірок; невиконання (чи невиконання в повному обсязі) його рішень; відмову в наданні чи надання з порушенням встановлених строків, або неповної, неточної чи недостовірної інформації (зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення);
– конкретизація підстав для відкриття справ, прав та обов'язків їх учасників, переліку доказів, порядку отримання пояснень, письмових і речових доказів, проведення перевірок, експертиз та інших дій під час збирання доказів за порушеними справами;
– надання посадовим особам Антимонопольного комітету України права в разі виявлення ознак порушення законодавства здійснювати відбір зразків товарів у суб'єктів господарювання сфери торгівлі з метою проведення незалежної експертизи в акредитованих лабораторіях;
– встановлення підвідомчості господарським судам справ, які вирішуються на підставі законодавства про захист економічної конкуренції, що врегулює юридичні колізії під час оскарження рішень Антимонопольного комітету України в судах;
– уведення в українське конкурентне законодавство поняття «фінансово-промислова група»;
– установлення того, які саме схожі дії (бездіяльність) суб'єктів господарювання на ринку нафтопродуктів можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції чи бути антиконкурентними узгодженими діями.

2.6. Сприяння зменшенню асиметричності інформації щодо учасників ринку, цін, якості нафтопродуктів тощо, знання про які необхідні для прийняття ефективних рішень. Для цього слід створити державний Інтернет-ресурс декількома мовами, на якому узагальнити відкриту інформацію про ринок нафтопродуктів з усіх офіційних джерел, аналітичні статті й прогнози; дозволити державним інституціям у прийнятті рішень спиратися на інформацію, надану приватними консалтинговими компаніями [6].

Ринок нафтопродуктів України є складною неврівноваженою системою, яка постійно розвивається і змінюється. Основними загрозами сталому розвиткові ринку нафтопродуктів в Україні є:

- залежність від імпорту сировини й нафтопродуктів;
- відсутність методологічних принципів та ефективних інструментів державної політики розвитку ринку;
- значний вплив на внутрішній ринок російського фінансово-промислового капіталу;
- відсутність ефективних біржових механізмів, податкових, кредитно-фінансових та інших інструментів, які б гарантували стабільний розвиток ринкових відносин;
- «інерційність» функціонування системи постачання сировини, її перероблення і реалізації виробленої продукції;
- відсутність запасів нафтопродуктів, достатніх для довгострокової стабілізації ринку та подолання можливих передкризових і кризових явищ;
- низька інвестиційна привабливість внутрішнього ринку для вітчизняних операторів через зловживання фінансово-промисловими групами своєю ринковою владою;

– посилення корпоративних суперечок між промислово-фінансовими групами, дисбаланс загальнодержавних і корпоративних інтересів [7].

Визначені загрози вказують на основні напрямки підвищення ефективності торгівлі нафтою і нафтопродуктами за рахунок диверсифікації зовнішніх джерел постачання нафти (знизить рівень нафтозалежності від Російської Федерації) та впровадження ресурсозберігаючих технологій (призведе до скорочення обсягів споживання нафти в країні) та повинні враховуватися в державних програмах розвитку нафтового комплексу та програмах підвищення рівня економічної безпеки країни.

Висновки

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновки, що на даний час в Україні ситуація на ринку нафтопродуктів залишається складною і напруженою. Неефективна приватизація нафтопереробних заводів наряду з недосконалим антимонопольним законодавством стали причиною монополізації галузі. Не виконано навіть мінімальних інвестиційних зобов'язань по технічному переобладнанню, які передбачалися договорами по приватизації. Кошти не інвестувалися у виробництво і як наслідок українські нафтопереробні заводи мають застарілу технічну базу, зношені основні фонди, нафтопродукти низької якості та відсутність інвесторів.

Література:

1. Дорожкіна М. Ринок нафти та нафтопродуктів України: проблеми розвитку та регулювання / Вісник київського національного університету імені Т.Шевченка: Економіка №85. – 2006, с.8-11.
2. Світовий ринок товарів та послуг: Підручник. – Ч.1. / Мазаракі А.А., Воронова Є.М., Юхименко В.В. та ін..; За заг. ред. А.А.Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 319 с.
3. Остапко А.М. Використання інтегрованих маркетингових каналів у системі роздрібної торгівлі нафтопродуктами / А.М. Остапко // Міжнар. наук.-практ. конф. «Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення». – Донецьк, 2005. – Т. 1. – С. 172 – 175.
4. Проблеми та перспективи розвитку ринку нафтопродуктів у контексті забезпечення енергетичної безпеки – НІСД, http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/nafta-89ffa.pdf
5. Озаріна О.В. Використання системного підходу при аналізі складових економічної безпеки держави / Прометей: регіональний збірник наук. праць з економки /ДЕГІ МОН Укр.; ІЕПД НАН Укр.- Вип. №3 (27).- Донецк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008.-С. 26-31.
6. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. [Електронний ресурс] / Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id =260994 (дата звернення 18.03.14). – Назва з екрана.
7. Рябцев Г. Л. А если так? Шесть возможных сценариев развития украинской переработки и топливного рынка в 2014-2015 гг. / Геннадий Рябцев // Терминал. – 2014. – № 14. – С. 6-11.